

BESZÉD,

MELYET

PONORI THEWREWK EMIL

BÖLCSESZETTUDOR, A CLASSICA PHILOLOGIÁNAK NYILV. RENDES TANÁRA, A CLASSICA PHILOLOGIAI SEMINARIUM S A GÖRÖG PHILOLOGIAI MUSEUM IGAZGATÓJA, A M. T. AKADÉMIA RENDES TAGJA S CLASSICA PHILOLOGIAI BIZOTTSÁGÁNAK ELŐADÓJA, A BUDAPESTI PHILOLOGIAI TÁRSASÁG HÚSZADIZVEN ELNÖKE, A KISFALUDY-TÁRSASÁGNAK, AZ ANGOLORSZÁGI GYPSY LORE SOCIETYNAK, A M. KIR. TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULATNAK, A MAGYAR ZENEMŰVELŐ TÁRSASÁGNAK RENDES TAGJA, A BERLINER GESELLSCHAFT FÜR DAS STUDIUM DER NEUEREN SPRACHEN LEVELEZŐ TAGJA, AZ ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETNEK S A BAJAI ÖNKÉPZŐ KÖRNEK TISZTELETBELI TAGJA, A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁGNAK VÁLASZTMÁNYI TAGJA, AZ ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁRVIZSGÁLÓ BIZOTTSÁGNAK TAGJA, A KÖZÉPISKOLAI TANÁRKÉPZŐ INTÉZETNEK TANÁRA STB. MINT A BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR E. I.

DÉKÁNJA

AZ 1895—1896. EGYETEMI TANÉVNEK

ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSÁKOR

1895. ÉVI SZEPTEMBER 15-ÉN

A KIR. MAGYAR TUDOMÁNY-EGYETEM IFJUSÁGÁHOZ

INTÉZETT.

Uraim! Egyetemi polgárok!

Egyetemünk régi szokása szerint a rectori dékán, vagyis ama karnak a dékánja nyitja meg a tanévet, melyhez a Rector Magnificus tartozik. Minthogy ezenel a bölcsészeti karnak egyik kitünősége foglalta el az egyetem legfőbb méltóságát s ugyan e kar kitüntető s mély hálára kötelező bizalmával engem kegyeskedett dékánjának megválasztani, nekem jutott ezuttal az a szerencse, hogy a tudomány forrásához idesereglett ifjúságot az alma mater nevében üdvözöljem s az új tanévet ünnepélyesen megnyissam.

Ősrégi, de azért soha el nem avuló szép gondolat az élet szakait az évszakokhoz hasonlítja. Valamint az ifjúkor az életnek, úgy az ifjú nemzedék a nemzetnek a tavasza.

Mikor ős Itáliában a népesség elszaporodott volt, a fiatalságot világnak küldötték, hogy új otthont keressen magának. Ezt a kivándorlásra szánt fiatalságot *ver sacrumnak*, szent tavasznak nevezték. Ilyen *ver sacrumot* látok magam előtt, melynek számára már szűk lett a kedves otthon, azért ide költözött a tudomány országába, hogy itt a

leg hatalmasabb fegyvereket szerevezve magának, győztesen lépjen az élet útjára, s hódítva küzdjön a nemzet üdvére.

Az egyetemet a tanárok és tanulók együtt alkotják. Azért is legrégibb neve Universitas magistrorum et scholarium volt, mely aztán a XIII. században Universitas litterarumra változott.

Önök, uraim, attól a perctől kezdve, a mikor tanítványainknak szegődtek, a budapesti tudományegyetem tagjaivá váltak. Minő tagjaivá, arra a kérdésre megfelel az alma mater-féle név, mely az egyetemeket olyan szépen megilleti. Valamennyien édes fiai ennek a gondosan szerető anyának, valamennyien édes testvérek.

Itt se születési, se felekezeti, se nemzetiségi különbséget nem ismerünk. Itt csak a haza új nemzedékének színe-javát látjuk önökben, mindenikük egyenlő jogban részesül, egyenlő kötelességet vállal. Egyenlően élvezik azt a szabadságot, mely az igazság cultusához mulhatatlan szükséges és melyet Breznay igen találóan a gondolkodásban és cselekvésben való nagygyáválhatás szabadságának nevez. Az egyenlőség, testvériség, szabadság eszméi sehol sem birtak oly épségesen megtestesülni, mint ebben a tudományos köztársaságban. Ez a magasztos eszmeháromság kíséri Önöket mint egyetemi polgárokat, vajha kísérné akkor is, mikor majd ettől az intézettől megválnak s a nyilvános életbe lépnek. Itt csak a tehetség, szorgalom, a kötelesség hű teljesítése az, mi egyiket a másik elé juttatja, s a szellemi önállóság pálmáját neki megszerzi.

Ami önöknek tanáraikhoz való viszonyát illeti,

tapasztalhatták már eddigi diákéletükben, de tapasztalni fogják itt is, hogy a tanár a tanuló ifjúságnak természetes barátja. Aki arra van hivatva, hogy egész életében a tanuló ifjúsággal foglalkozzék, az testtől-lelkestől érdeklődik is iránta, hová tovább jobban vonzódik hozzá, hová tovább jobban megszereti. Ő ismeri ennek a szép kornak számos jó tulajdonságait legjobban; de meglátja apró hibáit is, meglátja azt a sok veszedelmet, mely az ifjúságot környékezi. Ilyen tapasztalt önzetlen barátnak a figyelmeztetése és útbaigazítása megbecsülhetetlen.

A rectori dékánnak jut a megnyitó-ünnepen az a szép alkalom, hogy mint az ifjúság barátja nemcsak saját hallgatóihoz, hanem az összes egyetemi polgársághoz intézheti útbaigazító tanácsait.

Aki végig olvassa az eddigi évmegnyitó-beszédek egész sorozatát, okvetetlen arról győződik meg, hogy e gyűjtemény az életbölcséségnek valóságos tárháza, s érdemes munkát végezne az, ki ezekből a beszédek-ből kalauzt szerkesztene az egyetemi pályát választó ifjúság számára.

Alig ismerek idetartozó kérdést, amelyre ott meg nem feleltek, üdvös tanácsot, amelyet ott meg nem adtak volna. Amit ezennel én mondandó vagyok, már kitűnő elődeim is elmondták: én csak más szavakkal, más alakban ismétlem, valamint ismételni fogják utódaim is, valahányszor e mai ünnep megújul.

Minthogy az ember testből és lélekből áll, mindenekelőtt arra a régi bölcs mondásra figyelmeztetem önöket, fiatal barátim, mens sana in corpore sano. *Földi pályánkon lelkünk mindvégig testünkhöz, mint egyedüli műhelyéhez, van kötve, következésképen testünk*

épsége nemcsak testi, hanem szellemi munkánkhoz is múlthatatlan szükséges. Kitünő szakemberre hivatkozom, mikor a múltévi megnyitó-beszéd eme szavait idézem: „Szellemi világunk életfolyamatai szoros kapcsolatban állanak testi világunk életfolyamataival. *Izmainkat*, melyek testünket mozgatják; *érzékeinket*, melyeknek segítségével a körülöttünk lefolyó eseményekről tudomást szerezünk, ugyanazon vér táplálja és teszi működésképpessé, mint *agyvelőnket*, melynek szövetvényeiben terem annak éber állapotában a *megérzés*, *észrevétel*, az észrevett külvilági események *emlékezete*, a *gondolat*, a gondolatok *kapcsolatba jövedele*, az *ítélet*, az *akarat*, a saját magunk és környezetünk-ről való *tudalom*, egyszóval: lelkünk minden működése.“

Látják, fiatal barátim, hogy önök, kik ezennel az egyetemi pályára lépnek, hogy majdan szellemi munkával szolgálják a haza ügyét, még szellemi munkájuk érdekében is kell, hogy testi épségüknek gondját viseljék. Hát még ha számba veszik azt, hogy a haza védelme önöket is kötelezi, sőt magasabb értelmességüknél fogva önök hivatvák a veszély pillanatában a legnagyobb szolgálatot tenni.

Szomorú dolog, mikor a fiatal ember nem válik be katonának: még szomorúbb, ha azt különös szerencsének is tartja. Az egyévi katonáskodástól nem szabad idegenkedniök. Nemcsak a haza érdeke, hanem saját maguk érdeke is kívánja. Halljuk csak, mit mond erre nézve egyetemünk kiváló hygienistája az 1886. évi megnyitó-beszédében: „Jelenleg egyetlenegy tényezőnk van, amely ifjúságunk nagy részének testi fejlődésére különös hatással van s ez a . . . katonáskodás.

Az az egy év, amit az önkéntes a hadseregben tölt, sok kellemetlenségnek, sőt talán méltatlan türésnek az éve: egyszersmind azonban a test erősítésének *megbecsülhetetlen* ideje. A katonáskodás, a kora felkeléssel, nagy gyaloglásokkal, lovaglással, fegyverforgatással, óriás megéhezéssel s a velejáró farkaséhességgel férfivá neveli az ifjút: megduzzasztja izmait, kiveri belőle a tunyaságot, megtöri a finnyáságot.“

Kár, hogy idő rövidsége miatt csak ennyit idézhetek e tanuságos beszédből, pedig megérdemelné, hogy rendkívül oktató fejtegetéseit és bölcs tanácsait mind sorra ismertessem.

Olvassák csak el s meggyőződnek róla, hogy rendkívül hasznos dolgot tettem, mikor ezt a beszédet különös figyelmükbe ajánlottam. Megtudják belőle, hogy a 18—25. életév a test fejlődése cyclusában fölötte fontos kor. Ezen években fejeződik be testünkben a legfontosabb csontoknak, nevezetesen a gerincoszlop csontjainak s az oldalbordáknak állandó megkeményedése s az ifjúnak egészségétől, élete erejétől függ, hogy ezen időszakban természetes férfivá nőjön. Ebben a korban legjelentékenyebb az erő növekedése, de másrészt ugyancsak az ifjú évek gyakran áldozatai a legkérlelhetetlenebb betegségeknek. Egyetemi ifjúságunk egészségének legveszedelmesebb ellenségei: a rossz lakás, a rossz táplálkozás, a test edzésének elhanyagolása.

Kövessék az idevágó bölcs tanácsokat, s az említett ellenségeken okvetetlen győzedelmeskedni fognak.

Áttérve a lélekre, itt is az idő rövidsége miatt jobbadán csak röviden sorolhatom elő mindazokat a

tulajdonságokat, melyekre szert kell tenniök, hogy derék emberekké, az egyetem méltó tanítványaivá, speciális életpályára készült szakférfiakká, még pedig általános műveltségű magyar szakférfiakká váljanak.

Ki előtt nyilatkozik meg inkább az örök igazság, jószág és szépség országa, mint azok előtt, kik a szellem vitézeivé avattatják magukat. Szent ihlet tölti el keblünket s látva, hogy csak egy-egy porszem vagyunk az örök mindenségben, mély alázattal hódolunk annak a fenséges titoknak, melyet a világirodalom legremekbebb fohászkodása szerint a bölcs lángesze föl nem ér, csak titkon érző lelke óhajtva sejt: léte világít mint az égő nap, de szemünk bele nem tekinthet.

Az egyház, a különböző felekezetek tanaira ezenel készakarva nem reflektálok. Hadd lássa a tanuló ifjúság, hogy minden mélyen gondolkodó tudós és államférfi hasonló magasságba emeli a vallás és erkölcs világra szóló jelentőségét.

Rectorunk, mikor mint a bölcsészeti kar dékánja az 1877/8-iki tanévet megnyitotta, bölcs tanácsai sorában erre a fontos dologra is kiterjeszkedett s nyomatékosan figyelmeztette az egyetem akkori polgárait, hogy a társadalom *vallásos és erkölcsi*, nem pedig tudományos alapon nyugszik. A társadalmi rend és szokások a tudományok fejlődésével változnak ugyan, de a változásoknak is erkölcsi alapon kell történniök.

Széchenyi István, Hitel című munkájában azzal a figyelmeztetéssel ébreszti lelkünket, „hogy valaki közhitelt, közbizodalmat érdemeljen akár mint tisztviselő, akár mint magánegyén: — mindenekelőtt *vallás-erkölcsi* tiszta jellemre van szüksége, melyet azonban ne

illemből, ne népszerűségre vergődés végett fitogtasson, hanem valódi belső meggyőződése szerint“.

Az ember valódi becse, mondja báró Eötvös József, nem eszének, hanem *akaratának* erejétől függ, akiben ez hiányzik, azt a nagy elmebeli tehetségek csak gyengébbé teszik. Nincs szerencsétlenebb, sőt néha alábbvaló teremtés a világon, mint a nagy ész, melynek a *jellem* meg nem felel. A tudás vezet műveltségre — t. i. a lelki tehetségek összhangzatos kiművelésére, — de maga még nem műveltség.

Hivatkozhatunk a világtörténetre, melynek tanúságát oly megkapóan hirdetik Berzsenyinek sokaktól idézett következő szavai:

Minden ország támasza, talpköve
A tiszta erkölcs, mely ha megvész,
Róma ledől s rabigába görbed.

Az erkölcsi alapon kívül az egyetemi pályára való érettséghez három feltétel szükséges.

Aki ebbe az intézetbe lép, annak mindenekelőtt szeretnie kell a tudományt s különösen vonzódnia ahhoz a tudományhoz, melyet szaktárgyának választ.

A második kellék, hogy tudjon logikailag gondolkodni s gondolatait élő szóval is, írásban is szabatosan kifejezni.

A harmadik kellék, hogy bizonyos fokú általános műveltsége s az itt választott szakához szükséges előismeretei legyenek.

Akiben ez a három kellék nincsen, az nem idevaló. Azért jól meggondolják, fiatal barátaim, quid valeant humeri, quid ferre recusent.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a hallgatóságnak

körülbelül egy harmada válik be tökéletesen, másik harmada csak úszik, az utolsó pedig csak a beiratkozás alapján csak formailag tartozik az egyetemhez, szellemileg semmi köze hozzá. E fajtából telik a minden téren szájaskodó szellemi proletariatus, ami, fájdalom, egyik fattyuhajtása modern társadalmunknak.

Aziránt is fel kell világosítanom önöket, hogy az egyetem nem gyakorlati szakiskola, hanem a tudomány iskolája, amint azt báró Eötvös Lóránt rectori székfoglaló beszédében meggyőzőleg bizonyítgatja. Ez minden igazi tudósnak a hitvallása s éppen ennek köszönjük azt a haladást, melyet állami életünk megújítása óta tettünk, s mely az európai egyetemek történetében páratlannak mondható.

A tudományos világ Budapestet már-már egy önálló tudományos centrumnak tekinti, a budapesti egyetem már sok másodrendű külföldi egyetemet messze túlszárnyal, népességére nézve pedig a berlini és bécsi után következik, azaz a harmadik helyet foglalja el.

Ha most fölvetjük azt a kérdést, hogy önök fiatal barátim, micsoda szándékkal jöttek ide, korántsem ámítjuk magunkat azzal, hogy valamennyien azért iratkoztak be az egyetemre, hogy tudósok akarnának lenni. Aki most jön először, az nem is tudja még, hogy mi az tudós.

Valaki sokat tudhat s igen tevékenyen terjesztheti a maga ismereteit; de azért még nem tudós. Igaz ugyan, hogy a mi közvéleményünkben az ilyen ember majdnem mindenkor tudós-számba megy, de a valódi tudós nevét voltaképp csak is az érdemli, aki a tudományban önállóságra vergődött s önálló kuta-

tásaival maga is előbbre viszi. Ezeknek a száma pedig nagyon kevés. Önök közül is nagyon kevesen vannak, akiket az önzetlen tudományszeretet hozott ide. Ide jöttek, hogy aszerint, aminő életpályát választanak, vagy papoknak, vagy tanároknak, vagy orvosoknak, vagy jogászoknak készüljenek, hogy különböző hivatalokra való képességet szerezzenek maguknak, hogy majdan tudományosan művelt eszközzel keressék a maguk kenyerét. Így áll a dolog. Mindamellett önök, fiatal barátim, nemcsak az egykori tisztjükhöz szükséges ismereteiket fogják itt megkapni, hanem szerencsések lesznek olyan előadásokat hallgatni, melyek a tudomány felszínén kívül a mélységét és magasságát is megmutatják. Emiatt nem egyszer szemünkre is vetik, hogy az egyetem tudósokat nevel, pedig hát hallgatói nem tudósoknak, hanem gyakorlati embereknek akarnak készülni.

Ez a panasz rendkívül örömdetes egyetemünkre nézve: a legnagyobb dicséret, amelyet rólunk mondhatnak. Ez mutatja, hogy intézetünk tudja, mi a rendeltetése, s rendeltetése tudatában az egyedül helyes módszert követi.

Minthogy a paedagogiai materialismusnak, fájdalom, nagyon sok a híve s az említett panaszt időnként még olyan helyen is hallani, ahol annak lehetetlennek kellene lennie, szükségesnek tartom, hogy a dolgot, amennyire lehet, szóvá tegyem s a kellő felvilágosítást megadjam.

Annyit csak meg kell kívánnunk minden egyetemtet végzett szakférfiutól, hogy tudja, miképen készül a tudomány. Azért még korántse tudós, csak ért a dologhoz, és szükség esetében tudós munkát is képes

végezni, föltéve, hogy a tudományos módszer ismeretéhez a szükséges tehetség is csatlakozik.

A tudomány készülésének három állomása van. Az elsőn történik a *perceptio*: az ismeretek elsajátítása, a dolgokkal való megismerkedés; a másodikon a *reproductio*: itt magunk közöljük azt, a mit tanultunk; a harmadikon a *productio*: itt tanuljuk meg, hogy kell valamely tudományos kérdést megfejtetni, itt próbálkozunk a tudományos módszer szerint eljárással s eddig meg nem vizsgált tárggyal önállóan foglalkozni.

Lehet-e valakinek tiszta fogalma saját szaktárgyáról, a ki e harmadik állomáson sóha meg nem fordult? Képes lesz-e a középiskolai tanár a saját szaktudománya módszerének ismerete s abban való némi jártasság nélkül egy szakába vágó esetleges új kérdésre felelni, egy új tankönyvnek az értékét megítélni, controvers dolgokban állást foglalni? Hányszor megesik, hogy élénk eszű tanulók, az egyik ezt, a másik azt olvasta, egymás között vitatkoznak s végre tanárukhöz fordulnak, hogy az ő szava döntsön. Micsoda választ fog az adni, a ki a pro és contrával való számvetést sohasem gyakorolta, a ki, mint a gép, mindig csak egyformán jár és sohasem szerezte meg magának azt a qualificatiót, hogy saját véleményét alkosson magának.

Nincs művelt ország a világon, a hol ezt a qualificatiót meg ne követelnék a középiskolai tanártól. Csak mi volnánk azok, a kik a nélkül is megélnénk? Azt ugyan senki sem mondja, senki sem akarja. Akkor hát okuljunk s lássuk be, hogy az egyetem helyesen jár el, mikor tanítványait igazi tudós alapon képezi;

mert csak így adhatja meg azt a qualificatiót, a melyet mi magyarok minél kevesebben vagyunk, annál nagyobb mértékben szükségelünk.

Jöllehet, hogy az egyetem nemcsak tudósokat nevel, hanem az a rendeltetése is van, hogy az állam és társadalom hasznára papokat, tisztviselőket, ügyvédeket, orvosokat, tanárokat stb. neveljen és képezzen, minthogy ez utóbbi rendeltetésének is csak úgy felel meg igazán, ha tanítványait az értelem legmagasabb rétegeibe fölemeli s az önálló bűvárkodás és helyes gondolkodás munkájába beavatja: az egyetem a szó szoros értelmében a tudomány iskolája, nem pedig gyakorlati szakiskola. Jól mondja b. Eötvös Lóránt, kinek rectori székfoglaló beszédét különös figyelmükbe ajánlom, hogy az egyetem hibája, ha a tudományos képzettség általános színvonala nem üti meg a kellő mértéket, de nem róható fel az ő mulasztásául az, hogy kezdő hivatalnokaink, ügyvédek, orvosaink némelyek véleménye szerint nem eléggé gyakorlatiak. A begyakorlás ezekbe a foglalkozásokba nem tartozott soha és nem tartozik ma sem a mi teendőink közé. Az élet gyakorlatában ügyességre nem taníthat semmiféle iskola, annak az iskolája csak maga az élet.

Az egész művelt világ szent meggyőződéssel váltig idézi Verulami Baco híres mondását, mely a M. T. Akadémia palotájának a homlokzatán is olvasható, hogy a tudomány hatalom. Néhai Toldy Ferencz, mint egyetemünk egykori rectora, ugyanezt az igazságot következő szavakkal hirdette: Mai napság csak egy hatalom van, mely valóban önálló és fentartó. Ez a tudomány, s az ebből táplálkozó miveltség. E

hatalom csak egy erőt ismer a kisebb népekben: a tudományt és értelmiséget, mely ha hiányzik, elsöpri azokat vagy magába olvasztja őket.

Ha így áll a dolog, akkor nekünk magyaroknak egyenesen hazafias kötelességünk, hogy a tudományt, államunk fentartása érdekében, mentől jobban hatalmunkba kerítsük.

Minél több tudomány fogamzik meg az ifjú nemzedékben, annál nagyobb bizalommal nézhetünk a jövő elé.

Valamint az egész életen át, úgy most az egyetemi pályán is ez a jelszó kalauzolja önöket, fiatal barátim: először a szükségést, azután a hasznost s utoljára csak a gyönyörűséget! Az összevissza tanulás, a mindenünnen való kapkodás nem egyéb idő- s erőfecsérlésnél. Non multa sed multum, s ne „ex omnibus aliquid ex toto nihil“.

A tudomány a XIX. században óriási haladást tett. Minthogy „ars longa, vita brevis“ s Vergilius szavai szerint non omnia possumus omnes, meg lett a munkafelosztás. Az encyclopaediai tanulmányok helyébe a szaktanulmányok léptek, a polyhistort a specialista szakember váltotta föl. A mi a középkorban nem ritka eset, hogy valamelyik tanuló mind a négy facultást végighallgatta, mai nap képtelenség volna. Mai nap csak az az egyetemi tanuló készül helyesen, a ki szakembernek készül.

A mennyiben valamely szaktudománynak több disciplinája van, a fődisciplinában alaposágra, a mellékdisciplinákban jártasságra kell törekedniök. De ez még mind nem elég. Hogy a külföldi szakirodalomnak hasznát vehessék, hogy a kulturnépek szellemé-

vel megismerkedhessenek, hogy más nemzetek műveltségével maguk is érintkezhessenek, több nyelvet is meg kell tanulniok: nevezetesen a németet, ha lehet még a francziát, ha lehet még az angolt; de mindenekelőtt a németet, mert annak legeslegnagyobb hasznát veszik. Alig van világra szóló jelentőségű szakmunka vagy költői mű, mely le nem volna fordítva németre; egyegyedül a német irodalom az, melyről bátran elmondhatjuk, hogy a világirodalom mikrokosmusa. Hogy a mindennapi életben is mennyire rászorulunk a német nyelvre s mennyivel jobban boldogul az élet versenyében az, a ki magyar nyelvén kívül a németet is érti, azt csak a vak nem látja.

Wer fremde Sprachen nicht kennt, weiss nichts von seiner eigenen, mondja Goethe. Ugyanez áll a kulturáról is. Most értjük meg csak igazán Szent Istvánnak azt a híres mondását: *regnum unius linguae imbecille et fragile est*. Nem azt jelentette a maga idejében, a minek historikusaink és politikusaink jelenleg magyarázzák: gyöngé, törékeny egy ország, a hol csak egy nyelv uralkodik, vagy más szóval: minél többféle nemzetiség van egy országban, annál jobb. Nem úgynevezett nyelvi vagy nemzetiségi kérdés volt az, a mire az a nyilatkozat felelt, hanem a magyar cultura kérdése. Voltakép csak azt akarta mondani, hogy mi magyarok, a művelt Európa földjén csak úgy leszünk képesek megélni, ha anyanyelvünkön kívül más nyelveket is tanulunk, s e nyelvek segítségével nyugati szomszédaink kulturáját magunkévá tesszük. Ennek az igazságról pedig senki sem kételkedik.

Aki a magyar állam, a magyar társadalom színe-

javához akar tartozni, attól csak megkivánjuk, hogy tetőtől talpig művelt ember legyen. Jól mondja HEINRICH GUSZTÁV, az 1887—8. évi megnyitó beszédében, hogy e műveltség nélkül lehet ugyan valaki „hasznavehető tagja a társadalmi gépezetnek, de olyan, mint a sróf a gépben: a gépben elfoglalt helyén és szerepén kívül semmire sem való“ Minthogy az említett beszéd a műveltség kérdésével tüzetesen foglalkozik s mindent felsorol, amire önöknek e tekintetben szükségük van, üdvös tanácsai miatt különös figyelmükbe ajánlom.

Azt mondtam beszédem elején, azon kell lenniök, hogy általános műveltségű *magyar* szakemberekké váljanak.

Fájdalom, nincs időm ezt a rendkívül fontos dolgot bőven fejtegetni; de hogy a fejtegetésnek mi volna az eredménye, azt egy példával sikerül talán érthetővé tennem. A Robinia Pseudacacia, mely *akác*z név alatt ismeretes, Magyarországon annyira közönséges, hogy emiatt külföldön Magyar fának Magyarenbaum-nak nevezik. Pedig hát Virginiából való s csak a XVII. század elején hozták Európába. Először a párizsi Jardin des plantes-ban találjuk: 1640-ben került Angolországba, 1670-ben Németországba, s csak 1726-ban Olaszországba. Hozzánk alighanem szintén csak a múlt században jutott. Itt azonban annyira meghonosodott, hogy par excellence magyar fának is tartják. Szakaszott így vagyunk a kultúrával is. Nyugatról kapjuk. Míg e külföldi növénynek csak a virágait meg a gyümölcsseit szállíttatjuk ide, mindaddig senki sem fogja magyar növénynek mondani. Pézünk érte külföldre vándorol, saját terményeink fogyasztását pedig csök-

kentjük. Látni való tehát, hogy ilyformán a külföldi jó, meg amelletts olcsó portéka némi tekintetben kárunkra is lehet. Hanem ha gyökeres plántát hozunk, s magunk tenyésztjük, akkor termése magyar termés lesz, és gazdaságunk valóságos gyarapodására szolgál. A tudománynyal is így vagyunk. A gyökeres plánta jelképezi a tudomány alapos voltát, a tenyésztés a helyes módszert, a gazdasági haszon pedig abból háramlik reánk, ha a tudományt saját viszonyainkra alkalmazzuk, s a specialis magyar tárgyak módszeres feldolgozásával meg is tetézzük.

Amely nemzet ezt a munkát nem teljesíti, a műveltséget és tudományt meg nem honosítja és saját szellemével nem ihleti, az a culturális világban nem számít. Ebből látni, milyen fontos az a pálya, melyre önök lépnek. A haza üdve szent kötelességükké teszi, hogy mentől műveltebb, mentől alaposabb, mentől magyarabb szakemberekké művelődjenek. Ebben a művelődésben nyilvánuljon a minden szép, jó és igazért lelkesülő ifjúságnak hazaszeretete. Ezzel a rendszeres munkálkodásával szegődjék a nemzeti Genius hű követőjének.

Itt van helyén hogy a polititikai szereplésről is nyilatkozzam.

Ha igaz, hogy a politika az exigantiák tudománya, úgy az is világos, hogy a tanuló ifjúság, mely ezen exigentiák ismeretével még nem rendelkezik, s azért ilyen országos dolgokban csak naiv ítéletre képes, politikai demonstrációkba egyáltalában ne keveredjék.

Néhai BALOGH KÁLMÁN 1882. évi megnyitó beszédében azt kérdi az ifjúságtól: Hallották-e azt valaha,

hogy Angliában vagy Amerikában, a szabadság e classicus földjein, az ifjak politikában cselekvőleges részt követeltek volna; vagy olvasták-e, hogy Róma fórumán az ifjak politikai ügyben szót emeltek.

Azt igenis látjuk, amit FODOR JÓZSEF tavaly ilyenkor emlékezetes szavakkal hangoztatott, hogy mennél kisebb, éretlenebb, zabolátlanabb valamely nép, annál több szerepet játszik politikájában az ifjúság és az utca; a nagy kulturnépek között az ifjúság a nemzet nagy politikai törzsének fiatal hajtása, amely idővel maga is törzsszé fejlődik, és nem engedi magát gyenge és hajlékony korában élelmes emberektől lenyesegetni, hogy söprüvé kössék az utca számára.

Ez fiatal barátim, eléggé érthető. Mutassák meg, főleg most, mikor a magyar állam nevezetes ünnepre készül s a külföld figyelmét magára vonja, hogy önök is egy kulturnemzetnek a fiai.

A mi az idővel való takarékoskodást s a munka-beosztást illeti, megújítom felejthetetlen SZABÓ JÓZSEF székfoglaló beszédének következő szavait: „A férfiélet hajnalán sok fiatal ember azon csalódásban él, hogy az élet hosszú s így a munkát elnapolhatja. Tévedés! Az élet rövid és minden elnapolás nehezen vagy néha ki nem pótolható veszteség. Az ó-klasszikai kornak egy nagy alakjáról van írva multa tulit fecitque puer, valamint a kötelesség-teljesítésről nil actum reputans, si quid superesset agendum. Ama csalódáshoz csatlakozik némelyeknél még az is, hogy a fiatal évek privilegiumának tartják a mulatást, mintha az öregnek erre szüksége nem volna. Rövidlátás! mert a fiatalság túlságos mulatsága fásultságot idéz elő, a fásult kedély

pedig mindvégig örömtelen. Az egyedül józan beosztás a fiatal korban is a munka és szórakozás felváltva. A produktív munkás élet után bekövetkező öregség aztán mondhatja: ha rövid is az élet de szép, azt leélni érdemes, csak olyat ne kívánjunk tőle, mit nem adhat.“

Azért mert önök, fiatal barátim, sok mindent még nem tapasztaltak, abból nem következik, hogy el ne higgyék. Önök közül egy sem vett részt az észak-sarki expeditióban, de azért mindenikük elhiszi, amit az útleírások róla mondanak. Az élet is utazás. Önök még az elején vannak, mink már az utolsó állomásokhoz közeledünk. Miért ne adnának a mi útra való figyelmeztetéseinknek is hitelt, mikor azokat szemmel látható önzetlen jóindulat sugalja. Lelkünk egész hevélvel óhajtjuk, hogy ne a maguk kárán, hanem a már világlátott utas tapasztalatain okuljanak.

A jó tanács csak úgy ér valamit, ha fogadják, valamint az ígéret is csak akkor jó, ha megadják. Bízom szívében s eszében fogékonyságában s reményemben, hogy intő szavaimról nem egykönnyen fognak megfeledkezni.

Esztendőre ünnepli a magyar állam a honfoglalás ezeréves jubileumát. Megható egy ünnep lesz az, mikor a nemzet fenndobogó szívével hálát rebeg eddigi életeért a népek fölött örökös Gondviselésnek s újabb áldásért esedezik titokkal teljes jövőjére. Valamint az egyes ember úgy a nemzet is a saját szerencséjének a kovácsa, s a mely nemzet összetart s összevetett vállal viseli az élet terhét, s bizalommal törekszik előre, s kötelességétől sohasem tágit, azt az Isten is megsegíti.

Szépen alkalmazta KORÁNYI FRIGYES rectori székfoglaló beszéde végén Nelsonnek a trafalgari döntő pillanatban kelt hadi üzenetét Magyarország új korszakára: „ezen ezredéves, de fiatal erővel előre törekvő állam elvárja, hogy úgy a védelem mint a szellemi haladás terén minden ember megtegye kötelességét.”

Ez az üzenet, fiatal barátim különösen Önöknek szól, kikben a jövőért tusakodó hadseregnek színe-javát üdvözljük. Teljesítsék úgy a kötelességeiket, hogy az alma mater a Gracchusok anyjának büszkeségével mutathasson Önökre: Ime az én kincseim.

Az 1895—6-iki tanévet ezennel megnyitom.

